

Pašvaistė

Kultūros gyvenimo žurnalas jaunimui

2021 | 2



Austėja Albertavičiūtė. *Jo didenybė – Internetas*
Gabija Guntoriūtė. *Santykių (al)chemija*
Miglė Daugnoraitė apie filmą *Aš – Greta*



Martynas Černiauskas. *Juoda–balta*, 2020

<i>Austėja Albertavičiūtė. Esė</i>	1
<i>Algis Laurinavičius. Poezija</i>	4
<i>Deividas Stankevičius. Raudona, geltona, žalia. Kas toliau?</i>	7
<i>Kamilė Tamutytė. Poezija</i>	11
<i>Gabija Guntoriūtė. Santykių (al)chemija</i>	13
<i>Miglė Daugnoraitė. Mergaitė su kasytėmis už gyvąją planetą</i>	18
Lietuvoje startavo kūrėjus ir kultūros veikėjus jungianti platforma arttice.com	20

Austėja Albertavičiūtė

Jo didenybė – Internetas

Kas atėjo čia ir pertvarkė mus?

Kas atėjo ir užvaldė pasaulį, kurį mes bandomė išsaugoti?

Kas įsitvirtino mūsų kasdienybėje ir veikia per kitus?

Jo didenybė – Internetas.

Žemai lenkiamės Jam.

XXI amžius – inovacijų ir IT amžius. Galingiausi pasaulio ginklai – kibernetiniai, o žmonės – lyg robotai. Dalis mūsų gyvenimo perkelta į skaitmeninę erdvę.

Bendra sistema, sujungta milijardų milijardais tinklų, veikianti per visokius išmaniuosius įrenginius, – internetas, kuris tapo žmonijos ir draugu, ir priešu. Galingas tinklas, kaupiantis daugybę pasaulio informacijos, keliaujantis po visokiausius įrenginius ir lengvai pasiekiantis mūsų protus. Internete taip pat atsirado ir jaunos žmonės pritraukiančių virtualių žaidimų, naujos rinkodaros ir komunikacinės platformos – socialiniai tinklai. Tačiau yra ir neigiama interneto pusė – mes pradėjome gyventi toje erdvėje.

Nuolatinis vis naujos informacijos pliūpsnis eda mūsų smegenis, o ypač jaunų žmonių. Mes nebemokame atsipalaiduoti, ramiai išsėdėti, nes mūsų galvose tuo pat metu kyla didžiausias minčių uraganas, kuris sukelia baisiausią chaosą. O jei mus pasiekianti informacija yra verta tik šiukšliadėžės? Tada, žinoma, smegenys greitai „perkaista“, pradeda lįsti visokie negalavimai, migrenos ir kitas mėšlas, dėl to imame skųstis, kaip viskas aplinkui blogai. Pasekmės vėliau pasireiškia kiek sudėtinges-

niais procesais – nuo žiūrėjimo į ekraną pradeda silpnėti regėjimas, nuo blogos sėdėsenos vystosi visokios nugaros ir kaklo srities ligos. Pati tokią tūriu, tai, patikėkit manimi, nekas.

Žmonės nebemoka kontroliuoti savo buvimo prie mobiliųjų ekranų, nebemašto apie informacijos, keliaujančią į mūsų „eterį“, kokybę ir tiki viskuo, kas jiems sakoma, kaip didžiulė avių banda.

Taip pat juk lengva ten, už ekrano, pasislėpti. Juk esi saugus, kai gali paprasčiausiai sėdėti namie ir rašyti komentarus *feisbuke*. Gali sau reikšti nuomonę, kiek panorėjęs būti kitus, nes įstatymas juk to nedraudžia. Ir dėl tokio žodžio laisvės supratimo paskui ir kyla visokių kivirčių. Nes kažkas juokais ant mano *feisbuko* sienos parašė, kad aš „durnas“, ir visi patikėjo, net aš pats.

Visai smagu iškelti kokią netikrą visuotinę problemą, paskui bandyti ją išspręsti, o vėliau skintis laurus ir įsivaizduoti, koks aš gražus ir protingas, nes sugebėjau išspręsti problemą ir dabar esu visų akyse didvyris.

Ir visgi mes suvokiame, kaip sunku gyventi be socialinių tinklų, žaidimų, interneto. Gyvenimas be jų daugeliui tampa tiesiog beprasmiškas, kaip gyvenimas be draugų, šeimos. Sakyčiau, lyg ir gyvenimo pilnatvės trūkumas atsiranda...

Pripažįstu, jog ir pati esu velniškai priklausoma nuo interneto, nes dieną naktį galiu sėdėti ir *skrolinti* socialinius tinklus, žiūrėti įvairius vaizdo įrašus, skaityti juokelius. Netgi filmų žiūrėjimas jau tapo kasdienybe. Visa tai taip pat randama internete. Serialai ir televizijos laidos plūsta į mūsų ekra-

nus, vienas paskui kitą, vienas už kitą įdomesni. Taip mes apsigyvename „ten“. Vietoje, pasaulyje, kurį susikūrėme patys.

Tačiau toks gyvenimas mus atitraukia nuo buvimo su šeima, gyvo bendravimo su draugais. Su-

nykę socialiniai įgūdžiai išpaudžia į baimės rėmus ir mes jau nebenorime su tuo kovoti. Norime laisvo, neįpareigojančio bendravimo su nepažįstamaisiais, trumpų beprasmių pokalbių su internetiniais bičiuliais.

Po maskarado kauke – tik žmogus

Pažįstu vieną merginą, kurios gyvenimas nuo pat mažens tikrai nebuvo rožėmis klotas. Nuo dešimties metų jai teko patirti, ką reiškia tėvų skyrybos: visas procesas truko apie ketverius metus, nes tėvai negalėjo pasidalinti turto ir vaikų. Ir visą tą laiką mergina praleido nežinioje, vieniša ir nesuprasta.

Jai teko ne kartą lankytis teisme ir stebėti visą procesą. Tai skaudino. Ji negalėjo gyventi kaip normalus vaikas, nes tuo metu tėvams labiau rūpėjo skyrybos, o ne jų vaikai.

Vėliau, viskam pasibaigus, ji liko gyventi su tėvu, viskas lyg ir stėjo į savo vėžes. Tačiau praeties vaiduokliai ir skausmas, kankinęs metų metus, liko. Tėvo meilė, kurią jis stengiasi parodyti dukrai, jau nebeužpildo tuštumos, patirtos vaikystėje. Dėl to mergina ėmėsi paguodos ieškoti socialiniuose tinkluose.

Štai ir pirmieji įrašai *feisbuke*, pirmieji jos draugų spustelėjimai „Patinka“ po įkelta nuotrauka ir meilūs komentarai: „Kokia gražutė“, „O, nuostabi!“ Ir toks virtualus gyvenimas jai pradėjo patikti. Mergina suprato, jog visgi ji kažkam tikrai rūpi, jai negaili pagyrų, liaupsių jos profilio nuotraukoms ir bendrinamiems puslapiams. Tačiau to buvo negana.

Karantininiai padariniai

Tikrai ne kartą ir ne du esu girdėjusi teiginį, jog karantinas yra puikus metas, kai gali praleisti daugiau laiko su namiškiais, prisėsti prie seniai atidėtų darbų. Taip pat gera proga dažniau išeiti į gamtą.

Tada ji pradėjo stebėti kitų merginų keliamas nuotraukas ant *feisbuko sienos*. Ji pavydėjo tobulų kūno linkių, lygios veido odos, sveikų ir gražių plaukų ir graužė save dėl to, jog negali būti tokia. Tokia tobulai graži.

Tačiau mergina žinojo, ką turi daryti. Pirmasis jos makiažas. Vėliau visokios programėlės, kurios akimirksniu pagražina tavo veidą ekrane ir paslepia visus trūkumus, panašiai kaip ir veido pudra.

Paskui jau žaibo greičiu ji vėl pradėjo kelti savo nuotraukas į socialinius tinklus. Už tai ji kas minutę sulaukdavo daugybės „Like“ paspaudimų ir tiek pat teigiamų komentarų. Tačiau po visa šia storo makiažo sluoksnio kauke slėpėsi tik maža mergaitė, kurios vaikystėje niekas nemylėjo. Ji tik norėjo, kad kas nors ja domėtųsi. Socialiniai tinklai tapo merginos namais, o visi ten esantys „draugai“ – jos šeima. Taip yra ligi šiol, nes tai... lengvas būdas pabėgti nuo realybės. O realybė kartais taip skaudina, jog žmogus būna bepradedąs pasiduoti, todėl internetinė erdvė yra lyg išsigelbėjimas. Ten visi tave myli, visiems tu patinki. Ir nesvarbu, ar esi po stora maskarado kauke ar apsirengęs kaip klounas, jie stebės ir žavėsis tavimi, nes yra *kažkas*, kas juos traukia tavimi domėtis.

Dmitrij Kudriavcev. *Headkanntimus*, 2021

blankioje šviesoje varginant savo akis, tapo daugelio mano bičiulių kasdienybe. Ir jei tik bandytum juos kuriam laikui nuo šios veiklos atitraukti, daugelis tikrai nesugebėtų taip paprastai atsisakyti, nes tai – jau savotiška priklausomybė. Žinoma, sutinku su nuomone, jog kompiuteriniai žaidimai lavina strateginius įgūdžius, reakciją ir pastabumą. Tačiau visgi kas per daug, tas negerai.

Vargšas mano brolis be galo mėgsta kompiuterinius žaidimus ir pažiūrėjęs į jį šis pomėgis aki-vaizdus, kai jis po ilgo ir sunkaus turnyro pagaliau išlenda iš savo „urvo“ ir nusileidžia kaip šmėkla pas mus. Ir neduok tu Dieve, jei netyčiom užkabinsi jį ar ką nors ne taip pasakysi. Įprastai brolio susierzinimo lygis tuo metu būna pakilęs iki „superpavojingo“, jis gali su žemėmis sulyginti visus, kas tuo metu pastos jam kelią. Trumpai tariant – brolis tiesiog sužvėrėja. Dar vienas atvejis – brolis pasirodo svetainėje „suzombėjęs“ ir sliūkina pirmyn

atgal tylomis kaip vaiduoklis. Ir tu supranti, jog po truputėlį prarandi artimą žmogų, kuris pradeda keistis, nekęsti visų ir amžinai vaikščioja viskuo nepatenkintas ir suirzęs. Mano brolis keičiasi. Geriau būtų, jei nesikeistų...

Apribojus galimybes leisti laiką gyvai su draugais, netgi ŠIAIP burtis, pavyzdžiui, su giminėmis, jauniems žmonėms pasidarė sunkiau ieškoti sau malonios ir patinkančios veiklos, arčiausiai buvo kompiuteriniai žaidimai ir į juos panašios pramogos. Mes pasidavėm informacinėms technologijoms, net patys galbūt to nenorėdami. „Bet ar tikrai turėjome kitą pasirinkimą?“ – klaustų ne vienas. Juk lengviau slapstytis virtualioje erdvėje nei ieškoti, anot tėvų, prasmingos veiklos. O internete yra ką veikti. Informacija čia kunkuliuote kunkuliuoja. Nežinia, kiek tiesos, o kiek melo ten priveista. Blogiausia, kad taip paprastai ir nesužinosi.

Algis Laurinavičius

apie vaivorykštės spalvą

aš galiu klyst, bet man atrodo jūs
mus palikote ir iššliaužėt savais keliais
dėl nepakankamybės laiko
nesupratimo
ir be galo paprasta aš tik
vaivorykščių vagis kuris
už lietu susimoka mirtimis
sekundinių rodyklių kartais labai gera
kuomet nereikia nei pradžios nei...
progos patylėt ir skambina varpeliai
atokiais samanų takais
aš esu pamirštas ir niekad
neprisimintas tenai
kur žaidžia negyvi vaikai

dviguba padėtis

pasauliai tarp eilučių voras musei
anapus karalystės
debesų
atviras kaip dangus

niekas čia iš tikrųjų
nėra mūsų
atstumai ir laikas
perpus

išprotėjimai

virš pelenų po vynuogėmis kaupias debesis
žodžiai įgauna formą ir išvis
pamažu
iš įpjovos randasi aureolė
kai tuo tarpu
verandoje mano vaiduoklis papsi pypkę
matyt, tegul, o tu
truputį trupini mano gyvenimą nuo aukšto
kur kažkada kažkas augino
karvelius

apie nieko panašaus

mes esame du kaliniai gretimose
kamerose mus skiria ta pati
siena mus jungia

*

mes esame dvi tos pačios monetos pusės
ir mes visą laiką kartu
nebūnam

*

aš įkvepiu ir stotyje sušlama vėjas
aš iškvepiu ir vėjas dabar
pievose
tu vaikštai pievomis ir įkvepi
aš stotyje ir man belieka
atsidust

triušių gaudytojas

kai manęs pirmą kartą paklausė
kuo norėčiau užaugusi būti
aš jau tada buvau nusprendus
neužaugt

lāika eik namo

niekas netampa ir nebūna
nesikeičia
neauga ir nevyksta ir
nėra kame
kol mirtis nesugalvoja
laiko
ir viskas tampa būna
keičiasi ir vyksta ir yra
kol numiršta

sugalvot mirčiai gali reikėt laiko

tad mirties
nėra, tačiau mirtis yra
gera proga
išeiti

išėjimo nėra išėjties nėra vietos
numirti, nes reikia
konteksto
kontekstui konstitucijos
o jos be abejo
nėra

kodėl blaškaisi
už
rakintame
kambaryje

eilėraščiai iš durnyno II

aš neturiu veido, neturiu žodžių, struktūros
mano širdis yra šlapia dėmė
per daug nutirpusi viltims ir baimėms
žiūrėk dešinėn, žiūrėk kairėn aš čia viena
palaukės žiurkė didelėm akim
jokių kalvų aš nematau ir jokio slėnio
gyvenimas man primena lapus
po kojom nepažįstamų praeivių
kartkartėm pasimato
ir tiek to...

skirtas jums, žmonėms

vidutinio tikrumo tikėjimas
mes kalbėjomės, sakėm baigsis
pavasariai baigias
vitražais sukabinti danguje
šventoji imperija romos
nei žaidimų nei duonos daugiau
aš sakiau, kad negalima būti vaiduokliais
virš smaragdinės jūros iš švino
neva tai cheminė reakcija
kaip tirpsta alavinis kareivėlis
iš lėto delnuose metų laikai kaip
išsimėto ir viskas praeina
ir lieka tik pavasariai grįžulo ratais
besisukantys virš galvos
niekad os nesiliaujantys lietūs
tam kad dienōs šviesos norėtūsi
o amžina žiema viso labo tiktai
tylus pavasaris

apie žvaigždžių karus

norėčiau apie tai pasikalbėt
tik štai
mes sukamės skirtingose
sistemose
o ma
no me
i
le

apie arbatėlę

apie laiką prie stalo kalbėti draudžiu
man atsibodo visą laiką kartis
atsispiriant
nuo tų pačių kėdžių

kita

užuolaidų tarpe plakas šviesa
pasirodo ir dingsta

migrenos

marina

aš šito laivo kapitonas ir mano būklė kritinė
kodėl turėjome prisišvartuot šulinyje

vakarienė

jūs esat kiaulės pašautos į krosnį
prašome sėstis prie stalo

Dmitrijaus Kudriavcevo nuotrauka



Deivydas Stankevičius

Raudona, geltona, žalia. Kas toliau?

Prieina Jonelis-kvailelis miške takelio išsiskojimą: pasirinksi kairę – gera lemtis, pasirinksi dešinę – laukia pražūtis...

...ir, stropiai besiirdamas pro apipuvusius, ap-rūdijusius *kvailelių* valdomus automobilius, paskui save palikdamas nemenką CO₂ dujų gniutulą (tikėkimės, kad garbiajam vairuotojui šie simboliai nėra visiškai išdilę iš atminties) bei toliau leiddamas joms it nešukuotiems laumės plaukams padrika juosta tįsti iš tik *truputėlių* gergždžiančio duslintuvo, padangomis asfaltui kančių puotą vėl rengia kitas mūsų pasakos personažas. Šelmis toks. Nors negali sakyti, kad jaunoje jo krūtinėje karaliauja nepasitikėjimo savimi ar – apsaugok, Aukščiausiasis – baimės jausmas. Švelniai delnu tapšnojančiomis *bemso* vairą, akiniams nuo saulės net ir apniukusiomis apypietėmis apsigyvenus ant surauktos nosies, o pro langą iškišta ranka apglėbus dureles, galima nesunkiai suvokti, jog šis odinio sosto karalius siekia tik vieno paprasto dalyko – būti geriausias. Greičiausias. Galingiausias. *Pačiu pačiausiu tarp pačiausių* norintis tapti. Ir, beje, vargu ar sumeluotume sakydami, jog mūsų įspūdis yra teisingas. Judrių jaunuolių širdis ir variklius traukia nepamatuojamos galimybės, rizika. Jų uoslę maloniai dirgina svylančių padangų kvapas, smagiai nuteikia pasipilančios žiežirbos (ne iš akių, žinoma, o padrėskus duslintuvu asfalta). Kartais *lygesni už lygius* nedėkingą bendruomenę netgi apdovanoja skurdžiame dirvone išraustomis *grafitti* saulutėmis (gyvenimiška dailės pamoka, argi ne?). Gudročiai (man patiktų vadinti *smegenočiai*) visas kelyje pasitaikančias kliūtis įveikia pasikviesdami arklio jėgas. Neabejotinai miklumas bei noras būti prieky-

je savaime nėra smerktinas dalykas. Net sveikatai nepavojingo spyrio žymės palikimas konkurentų sėdmenyse gali susilaukti technikai neabejingų žmonių simpatijų. Tačiau gyvenimas moko, jog normos ribas peržengianti agresija gerokai ilgiau egzistuos kaip idėja, o ne iš jos kylanti veiksmų seka. Nervingus bei didybės manijos protrūkius eismo ruože galima suprasti bei pateisinti viena slidžia sąvoka – „jaunimas“, tiesa? Tačiau pernelyg įsismaginę nepamirškime jonelių-kvailelių – ap-lenktų dulkes ryjančių nelaimėlių. Kelyje ir gyvenime. Tokio nuolankiai paklūstančio eismo dalyvio mintis apie ką tik matytas varžybas prislopina vis labiau užvaldantis vidinis *stabdis*, į pasąmonę besistengiantis įpiršti *kitokio plauko* mąstyseną – šiek tiek lietuviškai naivaus vairuotojo, kuriam net šviesosforų akučių mirksėjimas nė akimirksniui neleidžia pamiršti, kad valdai viso labo primityvoką *golfą*, o kelionės tikslas – *Maximos* automobilių aikštelė. Ir raktelio pasukimas dešinėn – jau didis menas... Ar apie save aš čia? Korektiškai patylėsiu.

Padvejojęs pasirenka Jonelis gūdesnį kelelį, mažiau išmindžiotą, apgaubtą medžių arka...

Šiek tiek pramuštgalvišką, netgi karštakošišką jaunimą, savo tulžies nevengiantį išlieti ir automobilio salone, mėgstu vadinti *prancūziukais* (galbūt atpažįstate šiuos Prancūzijos valstybės gaminius kaip *Citroen* bei *Renault* automobilių veidus), arba mažaisiais militaristais. Priežastis dar senovėje. Kadais Napoleono dvasia tebegyvenantys prancūzai vadovavosi puolimo doktrina ir šventai tikėjo, jog jų tautai lemta būti atakuojančia, bet nieku gyvu ne besiginančia (pasyvia) jėga. Puikybė visgi truk-

dė į sankiulotų¹ palikuonių duris laiku prisibelsti progresui. Toks galbūt neapskaičiuotas pasitikėjimas savimi lėmė, jog Didžiojo karo pradžioje tūkstančiai paprasčiausiai ant arklių raitų prancūzų šuoliavo tiesiai vokiečių kulkosvaidžių link. Rezultatas, deja, akiai buvo ne mažiau nepriimtinas nei *Peugeot* susidūrimas su šalimais stūksančiu medžiu. Tik tokios šiurkščios aktualijos išbudino akiai dėl savęs galvą pametusią tautą. Nelaimėi, narcizai gali augti ir toliau – kaip individualistai. Pro neapskaičiuojamais greičiais lekiančių automobilių langus skleidžiasi ne vienas geltonas, dar iki galo nesubrendęs žiedas. Žiedas, kuris galvoja, jog stiebdamasis aukštyn ir kitiems neleidamas sugerti saulės energijos, bus pranašesnis. Tačiau net Justino Marcinkevičiaus *Grybų karo* gražuolė ir išpuikėlę paliepę vaikai be gailėsčio paspyrė...

Eina Jonelis smėlėtu takeliu, smėklų ir pabaisų gąsdinamas, laumių gundomas, nežinomybės bauginamas...

Prasklaidykime dūmus, nušluokime asfalto trupinius ir grįžkime atgal. Prie beviltiškai atsiliekančių nelaimėlių, galimai negebančių nulaikyti nei automobilio, nei gyvenimo vairo, per ataušusias *kietesniųjų* valdomų automobilių padangų žymes besivelkančius tik iš paskos. Paprastučiuose jų veiduose pralaimėtojo kančias sunkiai beįžvelgsi. Tik ramybę. Santūrų mėgavimąsi gyvenimu. Nors gyvenimas šiuos vargdienius vengia lepinti. Nėgana to, jog tenka atlaikyti *pranašesniųjų* skleidžiamų žiežirbų uraganą, tos pačios akys turi sekti situaciją ir kelyje. Tad grumtynės su dugnan nusitempti grasinančiomis srovėmis šiems narsuoliams yra kilni kasdienybė. O aplink zujantys piratai, panašu, tik ir linksta gurkšnio sūraus vandenyno vandens (vadinčiau tai minėtų vargdienių jaudulio prakaitu) link. Nors, kita vertus, šiuolaikiniam pramogų pasauliui pavyko sukurti romantizuotą piratų įvaizdį. Neprieštaraučiau, jei kuriam nors kūrybiškam vyrui mintyse gimtų genialus ramaus, tačiau nenuobo-

daus protagonisto portretas. Paprasto vairuotojo ir jo asmenybės. Tikro, sunokusio žmogaus.

Tai kurgi keliauja šie paprastučiai, bet tokie mielai natūralūs žmogeliai? Vienus keliauti motyvuoja siektinas tikslas. Netgi nusipirkti pieno pakelį gali būti visai pateisinama priežastis. Kiti mėgaujasi vairavimo procesu, kelyje įvykstančiais netikėtumais. Tačiau, tiesą pasakius, sėdėdamas prie vairo, rinkčiausi apsieiti be didesnių nuotykių. Visai be nuotykių. Įsivaizduojamai esu tik aš, pakaitomis pedalus spaudžiančios abi pėdos ir priekyje kelio vingis. Nepamirštant veidrodėlių. Nepamirštant posūkių signalo. Nepamirštant... kelio ženklų. Ir, lėtai riedant siauromis gatvelėmis bei šaudant žvilgsniais į ornamentuotus stulpus, viduje dramatiškai apie savo egzistenciją pranešančios, už Kūrybą bei Netikėtumus atsakingos smegenų pusės. Romantiška, tiesa?

STOP. Prieš akis išdygsta vienas užtvaras – toks įkyriai pažįstamas kampuotas siaubūnas, pertekęs raudoniū. Užsisvajojęs stabteliu negreitai, o ne pirmą jaunystę išgyvenantis automobilis vėl primena turintis jautrumo ir „atsidėkoja“ šiurkštakai papurtydamas. Esu priverstas laukti. „Draudžiama važiuoti nesustojus prieš STOP liniją...“ Koks grandioziškas priminimas, kad net ir stropiai iriantis į priekį, stabtelėti yra būtina. Žmonėms taip pat neprošal pritaikyti keletą automobiliams skirtų taisyklių. Juk mūsiškiai (varomi kojomis jaunuoliai) taip pat nevengia giliai įspausti trečiojo pedalo ne tik *bemsuose*, bet ir gyvenimo kelionėje. Šiuo amžiaus tarpsniu išmėginti savo greitį bei dinamiškumą, o kartu ir palenkyniauti su kitais, atrodytų, ypač gundanti galimybė. Didžiosiose gyvenimo lenktynėse būtina lenkti, būtina nesusstoti, būtina laužyti taisykles, rizikuoti, rodyti pranašumą (bent kai kuriems taip atrodo...). Tačiau be perstojo neprotingai vairuojamas automobilis dyla. Trinasi protektorius, atsiranda didesnė pavojaus tikimybė. Juk net lėtai važiuojantis *zaporožietis* aplenkis avariją padariusį naujausios kartos ratuotą monstrą! Juo ilgiau koja minsime akceleratorių,

¹ Prancūzijos revoliucijos laikotarpiu revoliucingai nusiteikusi Paryžiaus varguomenė (*pranc. sans-culottes* – be trumpų kelnų).

tuo kuro rodyklė sparčiau kryps į nenorimą pusę. Galbūt naujesnė ar pajėgesnė mašina (ir žmogus) kelionės tikslą pasieks greičiau, tačiau iškart teks dairytis degalinės, o ramiai atsilikdamas iš pažiūros prastesnis mūsų jau minėtas *mašiniukas*, laikydamasis savo tempo, kirs tą pačią finišo liniją. Kodėl gi STOP neįkomponavus į eilinio žmogelio gyvenimą? Trumpai stabtelti vaikantis savų tikslų, įvertinti supančią aplinką ir... paprasčiausiai pailsinti kojas. Didžiosios lenktynės dar tik prasideda!

<...> *abejodamas savo sprendimu, Jonelis vis žvalgėsi per petį, dairėsi atgal, svarstė – grįžti ar eiti toliau?..*

Sėdėdamas prie vairo *riestainio*, suvokiau, jog snargliukas po mano nosimi nėra dar visiškai nudžiūvęs. Skverbdamasis per miesto gatves, supratau būsiąs apsirikęs ir pasukęs netinkama kryptimi. Puoliau ieškoti išganingo ženklų, galinčio padėti ištaisyti kritinę situaciją. Ir, šiek tiek leides prakaitui sudrėkinti mano prie sosto priremtą nugarą, aptikau susikūpinusią APSISUKIMAS rodyklėlę. Su palengvėjimu šįkart automobilį apsukau neklysdamas. Alyva nemaitinami padarai (vėlgi žmonės) dažnai užmiršta, jog ši privilegija galioja ir jiems. Pasiklydę gyvenime nelaimėliai kelyje blaškosi, kartais užkerta eismą ir aplinkiniams keliautojams. Gal panikos apimti ir nepastebi visai šalimais esančio apsisukimą

leidžiančio ženklų. Kiekvienas asmuo žavus tuo, kad turi dar vieną neeilinę privilegiją – klysti. Jei pasirinkta kelio atkarpa atrodo nepatraukli, stačiokiškai pagal minią vilktis nebūtina. Nors išėjimas iš komforto zonos yra gyvybiškai svarbus, neverta savęs varginti kelione ne sava vaga. Leisk trumpam blykstelėti posūkio signalui (išpėk kitus keliautojus apie savo besikeičiančią kryptį), nekliudyk gretimiems vairuotojams, ir užtikrintai grįžk į vietą, iš kurios pradėjai judėti. Likimas būna gailėstingas tiems, kurie kapsotosi iš netenkinančios situacijos. Dairykis, ieškok, net leisk sau išsigąsti, tačiau nepasiduok panikai. Jei apdirbtas metalo gabalas turi teisę pakoreguoti savo kryptį bei apsisukti, tą patį be jokio susikrimitimo privalo daryti ir trinantisysis sosta. Kelių ar persirikavimo juostų gausa – stulbinanti. Tad laikinai pasiklysti – tikrai ne pražūtis.

Užlindęs už lapuočio, Jonelis suprato, jog atsidūrė aklavietėje, ir, susiėmęs galvą, beviltiškai susmuko ant takelio...

Klysti ištis žmogiška. Tai vienas labiausiai žmoneijai būdingų bruožų. Vienų nekaltų klaidelių kaina gali būti keletą minučių iš gėdos degantys skruostai, įsipjautas pirštas ar tėvams nepadoriai atrodantis pažymys, dėl rimtų suklydimų kenčia milijonai. Eismas, kad ir kaip pažiūrėsi, išmoko tolerancijos. Priimti savo ir kitų kluptelėjimus. Štai kad ir aš: suk-

Monikos Sudintaitės nuotrauka



telėjęs į gyvenamąją zoną, apmaudžiai nepastebėjau AKLIGATVIO ženkle. Kelelio gale laukė netikėta „staigmenėlė“. Išlipęs iš savo mechanizmo ir pasakęs keletą necituotinių žodžių, apsigrėžiau ir pajudėjau pagrindinio kelio link. Ne paslaptis, jog daugelis su savo *akligatviais* taip paprastai nesusitvarko. Tam reikia ne vien šiokių tokių manevravimo įgūdžių. Labiausiai kišti koją (ar nuleisti padangą) gali vidiniai *gedimai*. Situacijos rimtumą ir reakciją į ją gana dažnai lemia ne situacija kelyje, o tai, ką randame po *kapotu*. Pasiklydusieji akligatvyje stabteli, deja, ilgiau nei to reikalauja nesklandumai. Prisimenant, jog mūsų pasaulis – lenktynės, guvus jaunimėlis (Viešpatie, ne tik jaunuoliai!) vargu ar teiksis ilgam vėsinti variklį bei ieškos kito kelio, tačiau visgi norint tą padaryti, teks vėl neišvengiamai apsisukti ir grįžti atgal. Amžinai kylanti dilema – pripažinti klaidą, pasijuokti iš jos ar susmukti ant *kapoto* ir drėkinti jį ašaromis? Esu šalininkas nuomonės, kuri skatina susiimti, griebti save už *guolių* bei švilpaujant susukti vairą tinkama kryptim. Akligatvis taip pat turi savų pranašumų. Jame visada gali planuoti savo naują, patobulintą maršrutą. Turi galimybę dar kartą grįžti paties pravažiuotomis vėžėmis. Trumpas, nors gal ir staigus stabtelėjimas niekada negali sugadinti visos kelionės – geriausiai atveju tai ne pati blogiausia prisiminimų dalis.

Klaidžiojančiam po mišką Joneliui net į galvą neatėjo, jog galima ką nors aplenkti...

Girti automobilius bei jų vairuotojus (ar vairuotojas) galima be perstojo. Atrasti grožį jų atliekamuose veiksmuose – dar didesnės pagarbos vertas dalykas. Tenka pripažinti, jog visose gyvenimo srityse atsisišioja *lenkiantieji* bei *lenkiamieji*. Deja, kai kurie eismo dalyviai ne laiku suvokia, jog tokių lenktnių matas nėra greitis. Įžūlus personažas pasakose laimės neatrado, o juk pasakos sukurtos kaip idealizuota realybė. Tokia, kuri būtų miela kiekvienam. Gyvenimo infrastruktūra yra pritaikyta eiliniam žmogui – pačiai paprasčiausiai darželio gėlei. Pastovumas yra jo stiprybė. Lenktniauti nelinkęs, tačiau savo kelią bei jo kryptį žinantis jaunuolis pergalingą finišo liniją kirs su daug dides-

niu pasitenkinimu nei gyslotas, pykčiu pertvinkęs agresorius. Visuomenė trokšta protagonisto pergalės. Ne, likimas trokšta protagonisto pergalės. Visos blogio imperijos subyra. Babelio bokštai lieka nepastatyti. Bet kilnus, šiurkščiadelnis gyvenimo vingiais besisukiojantis vairuotojas išlieka. Eilinis žmogelis. Paprastumo įsikūnijimas.

Niekad nebūčiau galėjęs pagalvoti, jog surasti vietą automobilių prigrūstoje aikštelėje bus mažiausiai pastangų kainuojantis manevras. Užgesinu variklį ir trumpam leidžiu sau paklajoti padebesiais. *Golfas* irgi atsidūsta juodų suodžių tumulais. Žavūs sutvėrimai yra šie ratuoti nevidonai (automobiliai) bei jų infrastruktūra. Jie įprasmina ne tik žmonijos, technikos pergalę, tačiau praturtina ir filosofijos pasaulį. Leidžia patirti klaidų bei pasimokyti iš jų. Užsiauginti metalinę odą tartum paties automobilio gabaritus. O svarbiausia – atrasti norimą *kelią*. Ir dar kažkas drįsta sakyti, kad vairavimas nėra menas...

Užsisvajojęs ne iš karto suvokiau, jog abi mano kišenės tuščios. Matyt, skubėdamas ir liguistai bijodamas suklysti, namie palikau piniginę. Ironiškai žvilgtelėjau į prie raktelio prikabintą išgraviruotą emblemą VW ir netrukus benzininis variklis vėl nesidrovėdamas sukriokė. Tikriausiai net ilgą laiką mane lydėjęs vairavimo instruktorius eilinį sykį atsidustų ir rankomis susiėmęs galvą taip pat savyje atrastų šiek tiek modernaus jaunatviškumo...

<...> visiškai netekęs vilties, Jonelis prasklaidė vaizdą užstojančias krūmų šakeles ir staiga pamatė ant didžiulės kalvos stūksant didžiulę pilį, kurios anksčiau nebuvo matęs. Akimirka negalėdamas patikėti, jis šyptelėjo sau į usą ir pergalingai nužingsniavo tikslo link...

Šviesoforas man mirktelėjo – „Žalia“.

Aš jam taip pat sąmoksliškai mirktelėjau.

Abudu žinome, kad, pervažiavus sankryžą ir susiėškojus norimą kelio kryptį, *žalios* dar reikės ilgokai pačiam paieškoti ar nusipelnyti.

Kamilė Tamutytė

istorinis momentas, kuris bus aprašytas, įrašytas į vadovėlius.
naujų sampratų samplaika, kuri kada nors bus suprasta.
momentinis grakštumas, kuris neturi jokios sąsajos su tuo, ką ką tik parašiau.
kvailų išgalvotų minčių porcija, kurią ne visada smagu nuryti.
niekam nesuprantamos užuominos, kurių iššifruoti, kol nebaigiau rašyti, negaliu;
knyga apie tai, kaip veikia žemė,
ir kuri, vis dėlto, neatsako nė į vieną rūpimą klausimą.
laukimas to, kas niekad neįvyks.
pirmosios tautos veidmainystė.
smegenų grėžimas po plovimo.
paprastųjų programavimas.
gamtos klastojimas ir apibrėžimas.
senų kultūrų paveldo sumenkinimas,
vienos naujos ir visuotinės iškėlimas.
šlykštus racionalizmas, aplaidumas,
nepagarba praeičiai ir kilmei.
godus energijos siurbimas, hipnozė,
intelektualus žaidimas.
žaidimas gyvenimais, išgyvenimais,
sąvokom, įmantriais sakiniais,
idealais, prasmėmis ir mintimis;
prigimtiniai troškimai, instinktai ir nesąmoningumas.
pasirinkimų nedaug, nors manom kitaip,
nors manom, jog nepriklausom, laisvi sprendimuose,
pirkimuose, suvokime ir kūryboje,
bet realybė dirbtinė, tikrovė kita.
kartais atrodo, jog nuolat sapnuojam
šimtą sapnų vienu metu, o ar yra kažkas be jų,
be dūmimo akių, be švaistymosi ir proto nepritekliaus,
ar tai tik nesėkmingi bandymai žinoti, bet nematyti.
vaizdžiai haliucinuojam, įsivaizduojam save kaip dievus,
kaip tuos, kurie nustato ir leidžia, baudžia ir atleidžia;
ir supratimas,
kuriam aplankius, jau bus per vėlu,
kai bus visuotinis šaukimas,
šauksmas ne tik studentų,
bet visos civilizacijos,

visų kartų, visų sistemų,
visų nesutarimų, ir aplinkos,
ir tu, kurie mano esą aukščiau visų.
bet vis dėlto, blogai tik mums.
blogai tik tiems, kurie galvoja tik apie mus.
visa kita – persiduos iš kartos į kartą,
atsigaus, vėl prasprogs ir sužydės,
mutuos ir prisitaikys,
ir supras, apie ką kažkada rašė paprastas žmogus,
ir pasimokys iš jo klaidų, patikės dėsningumu,
kur visos skirtingų dydžių dulkės sukasi ratu.

2020

///

tu šokinėji taip, kaip šokinėja blusa, pametusi
kryptį ir gebėjimą užuosti. tu alkanas, ištroškęs krau-
jo, kaip ta blusa, nemitusi ištįsus metus. tu merdėji
ir nežinai, kaip atsimerkti. tu vis bandai, kuri naujus
tikslus, juos užmiršti ir vėl grįžti kaip dvesiantis pa-
razituojantis piemu. eini keliais, kurie skirti ne tau.
tu ėdi pastangas, džiaugsmus kitų. ryji jų išmintį ir
užkasi giliai. tu apgailėtinas ir lėtas, nevertas atjau-
tos. tu niekas, tik kenkiantis visuomenei asmuo.

2019, Ispanija, Valensija

///

pasėta mažytė nekalta sėklelė, kuri turi neapskai-
čiuojamą įtaką visam metų derliui. sėkla, kuri prade-
da šaknydintis į dirvą, kuri mus be perstojo maitina,
virsta daigeliu, kuris siekdamas saulės konkuruoja su
aplink jį augančiais daigais ir laimi.

pavirtęs sodinuku, šaknyną suformuoja tvirtą,
įtikinamą ir gajų, o jeigu niekas jam nebesutrukdo,
jis užima vis didesnę erdvę plotmėje. sodinukas, pa-
virtęs tvirtu augalu su stipriu kamienu, gausia lapija
bei nesibaigenčiais šaknų tinklais, be abejonės, tam-
pa nenugalimu pirmūnu.

sulaukęs jis savos brandos, augina vaisių, kuris
nukris ir išnešios jo sėklas vėjas.

dabar brandus galiūnas, sudygęs iš mažos sėkle-
lės, pasėjo savą sėklą, užtikrindamas savo palikimą ir
numatydamas visų aplinkui silpnesnių likimą.

///

dedikuota baimei

arčiausiai savo praeities ir prigimties,
arčiausiai protėvių, jų išminties.
arčiau gamtos dievų, meilės tyros, namų.
arčiau neasfaltuotų gatvių, senų beržų alėjų,
kaštonų, liepų žiedų dvelkimo, vėjo.
arčiau tavęs ir mūsų,
dėl bendro mūsų triušo,
dėl dangaus griausmų,
nakties dvelksmų,
mažų svarbių veiksmų.
dėl grožio rytmetinio,
rasos gaivos ir mėtų rudeninių.
dėl žmogaus, dėl skraidančių, ropojančių,
murkiančių ir smuiku grojančių,
čiulbančių ir į plaukus kimbančių,
dėl siurbiančių ir naktimis kurkiančių.
dėl žiedo lapo, dėl šakelės,
dėl vaisiaus ir sėklų maišelio,
dėl apie tvorą besivejančio,
ir palei juodą žemę slenkančio,
dėl duodančių ir imančių,
dėl giedro ir niūresnio,
dėl mažo ir didesnio,
dėl pikto, kandaus, taip pat švelnesnio.
dėl visko, kas iš praeities.
mat tai, kas tikra – neišblės,
kol gamta – arčiau žmogaus širdies,
tol Saulė jam nuolankiai švies.

2020

Gabija Guntoriūtė

Santykių (al)chemija

Seniai seniai...

Beveik visos mergaitės vaikystėje svajoja tapti rožinėmis suknelėmis pasipuošusiomis princesėmis, gyvenančiomis pilyse, kurių bokštai siekia debesis. Tokia *persona* (o kaipgi kitaip) buvau ir aš: rytus sutikdama su *Bratz* ir *Barbės* animacija, o vakarais žiūrėdama *Užkerėtąją* gyvenau svajonių pasaulyje į aplinką žvelgdama – pasinaudosiu proga paminėti visišką klišę – pro rožinius akinius. Visgi nesikrausčiau iš proto ir varlių nebučiauvau, ilgainiui išaugau iš keistų vaikiškų svajonių pasaulio ir dabar, jau būdama aštuoniolikos, gana kritiškai vertinu savo aplinką. Prisipažįstu, vis dar simpatizuoju knygose aprašytoms meilės istorijoms (*Pusryčiai pas Tifani* – vis dar nenuskurdusi klasika, o kaipgi Liudo Vasario ir Liucės jausmingi išgyvenimai...) bei romantinėms komedijoms, kurias per TV8 kanalą devintą valandą vakaro žiūriu atostogaudama pas senelius (geriausia dalis – subtilios močiutės įžvalgos). Tačiau meilė iš pirmo žvilgsnio realiaame gyvenime? Na, jau ne. Iš kokio medžio iškritote, merginos? Mano abejonės turi pagrindo – nemanykite, jog tai tik kaprizas.

Vis dar dvejoju: ar dėl pirmosios meilės jausmo *kaltos* mėnulio fazės, ar smegenyse vykstantys cheminiai procesai? Pavyzdžių tikriausiai galima rasti ne vieną ir ne du, o nuo keistų romantinių santykių istorijų *lūžta* internetinės (geltonosios) spaudos puslapiai. Tad pasinaudodama karantino situacija (atradau daug laisvo laiko), kaip atsakinga Z kartos atstovė, galinti pasigirti informacinių technologijų teikiama laisve, nusprendžiau atlikti trumpą tyrimą savo bei kitų smalsių jaunuolių (ir ne tik) naudai.

Breaking news¹

„*O tempora, o mores!*“ – o laikai, o papročiai. XXI amžiaus bulvarinė spauda labiau nei bet kada anksčiau pelnosi iš „žvaigždžių“ asmeninio gyvenimo subtilybių: nesvarbu, ar istorija lietuviška, ar naujienos iš užsienio – žurnalistai visada ras, ką pasakyti, o tiksliau – parašyti. Procentais neskaičiuoju, tačiau kiekvienas atsivertęs *Google* naujienų srautą gali pamatyti, kad hiperbolizuotų antraščių – *clickbait*², jei kalbėsime jaunimui suprantama kalba – gausybės ragas, palyginti su vertingomis mokslo, medicinos ar literatūros naujienomis (iš dešimties antraščių tik viena lrytas.lt portale skelbė: *Įdomybės, kurias atskleidžia kompiuterinė Maironio eilėraščių analizė*). Kadangi mano tyrimo tikslas – analizuoti žmonių santykius lemiančius psichologinius ir cheminius veiksnius, materialinėmis vertybėmis kvepiantys straipsniai suteikia šiojį tokį pranašumą. Pavyzdžiui, žurnale *Moteris* (šiuolaikiniai aktyvistai dėl lygių galimybių teisių tikriausiai pateiks ieškini: o kodėl ne „Vyras“? – juk visiems įdomu apie meilę paskaityti) 2018 metais buvo publikuotas straipsnis *Amžinos meilės paslaptis: žvaigždžių poros atskleidė, kaip pavyko išlaikyti ilgalaikius santykius* (gyvenime man tikrai pravers tokia informacija). Jame žinomiausios Holivudo poros mums, paprastiems mirtingiesiems, pateikia tikrą gyvenimo „špargalkę“ – saldžius patarimus, kaip po dvidešimties bendro gyvenimo kartu su partneriu metų susitvardyti ir kartu dantų šepetukais neišvalyti tualetu (čia jau gal kiek hiperbolizuotai pasakiau). Kitaip tariant, laimingi sutuoktiniai, kurie kiekvieną minutę praleidžia kartu – skamba pernelyg įtartina.

Cindy Crawford ir Rande'as Gerberis teigia, kad jų santykių pagrindas – draugystė, o Victoria ir Davidas Beckhamai visada stengiasi skirti bent minutę laiko pasišnekėti be mobiliųjų telefonų rankose (!). Vieniems padeda meditacija, o kiti tiesiog mėgsta vienas kitą palepinti nakvyne viešbutyje ar vakarėne restorane. Tačiau ar tvirtus santykius galima išsaugoti tik išklausių tokių, sakyčiau, miesčioniškų patarimų? Manau, kad pasikapstyti reikėtų giliau – pavartyti tokio rimto mokslo kaip, pavyzdžiui, chemija knygas.

Taigi truputis chemijos (ir biologijos)

Ar žinojote, kad netikėtas dviejų – moters ir vyro – susitikimas ne tik mūsų pačių reikalas? Pasišalinsiu keliais savo atradimais. Mūsų smegenys, dar žinomos kaip organizmo valdymo centras ar į graikiško riešuto branduolį panašus organas, „pamatę“ potencialų partnerį, nepriklausomai nuo to, ar jis nepažįstamas, ar geras draugas, aktyvuoja pažintinį tinklą – regioną smegenyse, kuris kontroliuoja mūsų praeities patirtis, pageidavimus ir dalykus, kuriems teikiame pirmenybę, savianalizę. Kai ši smegenų dalis sureaguoja, ji kaip Amūro strėlė nukreipia mus naujos pažinties link – netgi *pasakinėja*, ką mylėti (kas nors dar stebitės nere-

liomis mūsų organizmo funkcijomis, ar tik aš viena žaviuosi?). Iš esmės žmogų dažniausiai pritraukia asmuo, kuris atrodo *sveikas ir vaisingas* (še tai tau – meilė iš pirmo žvilgsnio). Tai protėvių primatų suteiktas bruožas – natūrali gamtinė atranka, jei leisite taip pavadinti: sveiki ir stiprūs tėvų organizmai greičiausiai susilauks sveikų ir labiau pajėgių išgyventi palikuonių (ką gi, pats laikas pradėti įgyvendinti naujajam žmogui pažadus ir pradėti sportuoti). Beje, šią *išlieka tik stipriausi* praktiką džiugiai propagavo dar tūkstantis metų prieš mūsų erą įkurtos Spartos gyventojai: paliegiusius vaikus jie nešdavo į specialią duobę miesto pakraštyje ir, jei mažylis ten nemirdavo iš bado, galėdavo džiaugtis tapęs pilna teisiu Spartos piliečiu ir iš prigimties puikiu kariu. Tikri *homo sapiens* atstovai tie spartiečiai – labai jau *humaniškos* asmenybės.

Visgi biologinės individų kilmės nulemti žmonių tarpusavio santykiai tai tik viena medalio pusė. Smegenyse, be milijono per dieną „praplaukiančių“ minčių (įdomus faktas – žinojote, kad kai kurie žmonės turi vizualinį mąstymą, kitaip tariant, žodžius mato kaip seriją paveikslėlių?), nepaliaujamai vyksta cheminės reakcijos. Liūdesys, džiaugsmas, baimė, pyktis, meilė (visi tie žmogeliai iš filmuko *Inside Out*³) – tai tik daugybė cheminių elementų, sudarančių ilgą ilgą grandis – hormo-



Kamilės Tamurytės nuotrauka

nus, kurie lemia mūsų jausmus ir emocijas. Taigi, hormonų audros – ne „iš lempos“ sugalvotas posakis. Kai žmogus sapnuoja ar mokosi, smegenyse padaugėja acetilcholino (informacijos suvokimo neuromediatorius), o serotonino – laimės hormono – kiekis sumažėja. Ironiška, bet moksliniais faktais pagrindžiant galima teigti, kad mokslas, teoriškai kalbant, džiaugsmo visgi neteikia. Oksitocinas – ryšio (*angl.* bonding) hormonas – padidina pasitikėjimą, empatiją ir turi įtakos romantinei traukai tarp individų, kurie linkę į monogامينius santykius. O dopaminas, kurio kiekis žmogaus nervų sistemoje padidėja jaučiant meilę, iš tikrųjų yra atsakingas už pasitenkinimo būseną, ypač svarbią proto motyvacijai bendraujant su aplinkiniais. Nesmerksiu, jei dar nelabai susigaudote, kur čia esmė, nes straipsnį apie šiuos hormonus aš irgi dešimt kartų (mažiausiai) skaičiau. Pasak Minesotos universiteto profesoriaus Colino DeYoungo, dopaminas netgi lemia žmogaus ekstravertines bei intravertines savybes. Taigi, jeigu savaitgalį mieliau leidžiate susisukę į antklodės kokoną prie televizoriaus ekrano nei leisdami laisvalaikį draugų kompanijoje – dabar jau žinote, kur čia „šuo pakastas“. Galima sakyti, kad iš esmės didžiąją dalį žmonių santykių pagrindo sudaro ne visiškai nuo asmens pasirinkimo priklausantys aspektai: cheminių medžiagų (hormonų) veikla organizme ir iš protėvių paveldėta DNR įrašyta genetinė informacija. Taigi toks yra mano *faustiškas* paaiškinimas (Faustas taip pat domėjosi alchemija), kodėl mūsų organizmas tampa nevaldomas net ir tada, kai protas, atrodytų, pakankamai tvirtai laiko jį už žabtų. Tačiau gretutinis klausimas vis dar įkyrus kaip vakaro nuovoką praradęs svirplys: ar žvaigždės visgi lemia dviejų žmonių santykius, ar jos tik filmuose būna *kaltos* dėl mūsų ateities (Johno Geeno knyga *Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos*)?

Ar tik žvaigždės pasakys?

Ne, aš neėmiau interviu iš pasaulinio garso įžymybių ar netgi vietinių *žvaigždučių*. Mane labiau domina begalinėje Visatos galybėje šviečiantys

plazmos kūnai (tikrosios žvaigždės), kurie dažnai mistiniu būdu tampa mūsų likimo lėmėjais. Ir aš nejuokauju – kai kurie žmonės net rytinės kavos puodelį delsia išgerti nepaskaitę savaitės horoskopo. O jeigu dar *žvaigždutės* tampa nuomonės formuotojomis... Reikia faktų? Prašau. Pasak Stellos Bugbee, *The Cut* tinklapio prezidentės ir vyriausiosios redaktorės, tipinė rašliava apie horoskopus minėtoje svetainėje 2017 metais sulaukė šimtu penkiasdešimt procentų daugiau apsilankymų nei bet kada anksčiau. Taip, žinau, žinau – tai buvo prieš trejus metus, tačiau faktas, kad daugelis trečio tūkstantmečio kartos atstovų yra Zodiako fanatiškai, nepaneigiamas.

Kodėl žmonės taip trokšta savo gyvenimą patikėti *dujų ir dulkių kamuoliui*? Neneigsiu, kartais ir pati peržvelgiu užkliuvusį savaitės horoskopą, tačiau toli gražu, nesu nuo jo priklausoma. Pastutinį kartą šyptelėjau, kai perskaičiau apie savo sėkmę *meilės reikaluose* (gal tos pačios žvaigždės man pirmiausia nurodytų meilės objektą?). Tačiau pasidomėti ir rimtesne literatūra, manyčiau, verta. Neseniai skaičiau Silvios Zucca'os knygą *Astrologijos vadovas sudaužytoms širdims* ir supratau, kad daugiau įtakos santykiams visgi turi pirminis žmogaus įspūdis, o ne atsitiktinis jo asmenybę aukštinantis sakinyš *Žmonių* žurnale. Nors skamba šiek tiek paviršutiniškai, tačiau sutikę nepažįstamą žmogų pirmiausia atkreipiame dėmesį į jo išvaizdą, o tiksliau, kaip buvo įrodyta vieno tyrimo metu, – batus! Antras aspektas po išvaizdos – žmogaus kvapas. Jį lemia genai – histologinis audinių suderinamumo kompleksas. Kvapas ne tik padeda atskirti mums tinkantį partnerį, bet ir jį prisivilioti. Moterys ir vyrai kartu su kvapu skleidžia feromonus, cheminius junginius, kurie traukia priešingos lyties atstovus. Taigi, vėl čia *po kojomis pasipainioja* chemija, be kurios, matyt, nė žingsnio pirmyn jokiuose santykiuose ar apskritai gyvenime. Trečias dalykas – žmogaus elgesys. Net jei horoskopas sako, kad vėžys ir skorpionas – tobula pora, tai nereiškia, kad visuomet dėl menkniekių niurzgantis kaimynas (tarkime, skorpionas) bus jūsų, kaip „vėžių“ atstovo(-ės), antra sielos dalelė. Taigi, šiais

laikais, kai siūles susiūti operacijos metu yra mokomi robotai, o mikroskopas leidžia mums stebėti chromosomų dalijimąsi, tikėti prietaisais yra gana senamadiška (ypač kai prieš akis daugybė įrodymų apie mokslinį santykių suderinamumą). Tačiau ar mano valia teisti? Kaip sakoma, „neperšokęs grio, nesakyk OP“.

Ilgai ir laimingai?..

*Meilė kantri, meilė maloninga, ji nepavydi;
meilė nesididžiuoja ir neišpuiksta [...]
Ji visa pakelia, visa tiki,
viskuo viliasi ir visa išveria.
Meilė niekada nesibaigia*

Himnas meilei, 1 Kor 13

Ne tik rašydama šią esė, bet ir apskritai baigiu įsitikinti, kad meilė kiekvieno žmogaus gyvenime atsiranda reikiamu laiku, reikiamoje vietoje ir dažniausiai tada, kai to visai nesitiki. „Dainuok, širdie, gyvenimą“, – rašė Salomėja Nėris – atrodytų, paprasta mergina iš mano gimtojo krašto, laisvalaikiu rašanti eiles diemedžio šešėlyje. O kokius meilės išgyvenimus patyrusi! Iki sutuoktinio Bernardo glėbio daug vyriškių pasitaikė prie jos „didelio kelio“. Neatsispyrė visgi mefistofeliškiems savo dėstytojo Ereto gundymams, o vėliau ir šiaurietišrame kelyje pasipainiojusiam globėjui Petruui... Nesupraskite, kad smerkiu Salomėją – atvirksčiai, noriu pateisinti jos moterišką norą mylėti ir būti mylimai. Gaila tik, kad tokio susižavėjimo poetės lyrika, skirta meilei, šiomis dienomis nebeatrandame – nėra ši žavų jausmą šlovinančių poetų, labiau dabar stengiamasi kasdienybės sarkazmą perkelti į leidyklų dažais tebekvėpiančių poezijos tomelių puslapius. Vis kalta toji *mada*. Galbūt dar ir dėl jos jausmų chemija apleidžia mus, tampame abejingi nuo viduramžių puoselėtam jausmui (kur toji riteriškoji meilė damai?). Nebemokame ir emocijų išreikšti – neva gelbsti trumpi SMS'ai su begale *Emoji* ir mes nebežinome, kaip paprasčiausią laišką parašyti. Kažin kaip pati poetė sureaguotų į tokį šiuolaikinį simpatizavimo akibroktą? Prie gerbėjų

laiškų antplūdžio ji, beje, buvo pratusi: iš visų Lietuvos kampelių į rašytojos namus „plaukdavo“ laišškai, kuriuose panelės dėkodavo už įkvėpimą drąsiai mylėti. Tačiau pati Salomėja visgi nesijautė verta jaunųjų *fanių* dėmesio – sukūrė eilėraštį *Nepažįstamai draugei* (kūrinys labai įtaigiai *muzikos raštu* suskamba legendinės grupės *Hiperbolė* archyvuose), kuriame išdėstė visus savo jausmus apie jaunystės *rendez-vous*⁴ (tikrai neplanavau surimuoti paskutinės eilutės).

Jeigu jau žengiamo literatūros keliu pro *meilės stoteles*, tai kitas pavyzdys – lietuvių ikona Žemaitė. Niekada nebūčiau pagalvojusi, kad mielo veido bobulytė, visose nuotraukose pozuojanti su skarele (JAV lietuviams, kurios bandė priversti rašytoją nešioti skrybėlaites, Žemaitė yra atšovusi: „Jei man reikėtų eiti pas patį JAV prezidentą, vis vien eičiau su skarele“), gali būti tokia užsispyrusi, rūkyti cigaretės, dvi savaites praleisti kalėjime dėl *Lietuvos žinių* valdžiai neįtikusio redagavimo ir (šito tai tikrai nesitikėjau) sulaukusi šešiasdešimt penkerių atrasti trisdešimt metų jaunesnį jos jausmus pavergusį jaunuolį. „Kaip byloja išlikę Konstantinui rašyti Žemaitės laišakai, šis jos vėlyvas, santūrus ir kartu gilus jausmas 30 metų jaunesniam vyriškiui ją pačią ir baugino (ji prašė K. Petrausko sunaikinti kiekvieną jos laišką), ir viliojo – Žemaitė parašė Konstantinui apie 60 laiškų, siuntė jam knygas, laikraščius, pačios megztus kaklaryšius, o jis jai – milo paltui, pinigų batams, taip pat rašė laiškus“, – viename interviu Žemaitės meilės vingius vardijo poetė ir muziejininkė A. Ruseckaitė. O tos pačios autorės knyga apie Šatrijos Raganą? Argi šios šviesuolės meilės istorija mažiau skandalinga? Įsimylėjo, vargšėlė, kunigą – visai kaip Liucė Liudą Vasarį *Altorių šešėly*. Nesmerkiu nei Marijos Pečkauskaitės, nei Žemaitės susižavėjimo, tačiau... Šiandienos *elito* dažnas porų amžiaus skirtumo pavyzdys ne tik man yra *neskanus*. Kodėl? Galiu atsakyti: negalima dėti lygybės tarp dvasinės ir miesčioniškos (materialiais kėsmais pagrįstos) meilės. Pastaroji meilė, toli gražu, nėra pagrįsta jokia (al)chemija – žmonių ištižimas, ir tiek. Ar būtina man sakyti daugiau? Nereikia nei į JAV, nei į Vakarų Europą žvalgytis –

skandalingų meilės istorijų persotinta visa mūsų žiniasklaida. Ir visgi kyla klausimas, kuris veiksnys tokiais atvejais veiksnesnis? Biologija – žmogaus genetika ir kvapas? Padidėjęs dopamino kiekis? O gal planetos pagaliau išsidėsto tinkamai pirmą kartą per šimtą metų? Nors imk ir paklausk pačios širdies.

Štai ir rožinės pasakos pabaiga. Ar tikrai?

Giliai atsidusiu ir pasakysiu štai ką: meilė visada išliks *iš kojų verčiantis* jausmas, inspiruojantis netikėčiausius dalykus. Požeminio pasaulio dievas Hadas, žinoma asmenybė graikų mitologijoje, įsimylėjęs Persefonę ją pagrobia (vėliau santykinai tampa abipusiai, nors nežinia, ar jausmas taurus, ar atsiradęs dėl Stokholmo sindromo⁵), naivuolė Ofelija Hamleto *dėka* išprotėja, vargšėlė Margarita Fausto paskatinta nunuodija savo motiną, o Eglė (lietuvių liaudies pasaka) dėl meilės žalčiui Žilviniui pasiryžta apsigyventi jūroje. Ne visada pasakos baigiasi laimingai, tačiau realiame gyvenime – taip pat ne tik išsiskyrimai ir sudaužytos širdys. Visata, nors kilusi iš chaoso, yra sukurta palaikyti pusiau-

svyrą, kurios pagrindą sudaro *In* ir *Jang* (kinų filosofijoje – skirtingi, tačiau vienas kitą papildantys pradai). Dėl šios pasaulio harmonijos ir realiame gyvenime meilės istorijų sutinkame įvairiausių. Dalį žmonių santykių lemia genai, dalį – cheminiai procesai, o galbūt retkarčiais šiek tiek įtakos turi ir danguje kybanti pilnatis, tačiau tikroji santykių esmė visada liks užšifruota ir neprieinama lyg alchemikų bandymas vandenį paversti auksu. Galime lyg Don Kichotas visą gyvenimą galynėtis su vėjo malūnais, tikėti horoskopais ar išsiriti smegenų veiklą, tačiau visgi SANTYKIŲ (AL) CHEMIJA – reliatyvi tema: kiekvienas savo istoriją rašome patys. O kokia bus manoji? Papasakosiu po dešimties metų.

¹ Breaking news (*angl.*) – svarbiausios naujienos.

² Clickbait (*angl.*) – antraštė su nuoroda, kurios esmė yra sudominti ir pritraukti kuo daugiau skaitytojų atverti tinklapio puslapį.

³ *Inside Out* – animacinis filmas apie žmonių emocijas *Išvirkščias pasaulis*.

⁴ Rendez-vous (*pranc.*) – paskirtas susitikimas susitikti su kuo nors.

⁵ Stokholmo sindromas – psichologinis reiškinys, kai pagrobimo metu įkaitai (aukos) ima jausti teigiamus jausmus pagrobėjui.

Monikos Sudinaitės nuotrauka



Miglė Daugnoraitė

Mergaitė su kasytėmis už gyvąją planetą

Šių metų *Kino pavasario* programoje parodytas dokumentinis filmas *Aš – Greta* apie švedę penkiolikmetę, kuri nutarė gelbėti mūsų planetą. 2018-ųjų rugpjūtį, užuot ėjusi į pamokas, Greta Thunberg pradėjo streiką dėl klimato kaitos. Ji su plakatu atsisėda prie Švedijos Parlamento ir tyliai protestuodama prieš politikų sprendimus tiesiog nebyliai sėdi. Pro šalį einanti moteris klausia, kodėl ji ne mokykloje. Greta atsako: kam man išsilavinimas, jeigu Žemė neturi ateities.



Moteris sako: jei turėsi išsilavinimą, galėsi pakeisti ateitį. Šį klausimą vėliau kelia ir įvairių valstybių vadovai. Greta atsako, kad daug ir sunkiai dirba, kad jos išsilavinimas nenukentėtų. Ji turi Aspergerio sindromą, kuriam dažnai būdinga fenomenali atmintis. Ji puikiai prisimena perskaitytą tekstą ir turi ypatingą sugebėjimą jį analizuoti. Gretos nuomone, žmonija elgiasi labai neatsakingai gamtos atžvilgiu: lyg turėtume keletą planetų, – sako ji. Užtat prie jos netrukus prisideda keletas jaunuolių, o per kelis mėnesius jos keliu pasekė šimtai tūkstančių jaunuolių pasaulyje.

Filmo režisierius ir operatorius Nathanas Grossmanas ją sekė nuo pirmosios mokyklos streiko dienos nė nenučiuokdamas, kad liudija vienos įtakingos jaunuolės kelionės pradžią, labai jautriai ir išvalgiai pagaudamas Gretos nuotaikas. Filmo pradžioje fiksuojama neįtikėtina Gretos ramybė ir veido šviesa, jos veide visada brandaus žmogaus šypsena. Tačiau susidūrus su pasaulio lyderiais atsiranda nerimo, ne-

supratimo, sutrikimo, liūdesio. Gretai geriau sekasi bendrauti su gyvūnais nei su žmonėmis. Ji labai myli šunis, kurių šeima turi keletą. Itin jaudinanti scena, kai Greta laiko apsikabinusi žirgo kaklą, – ji pasikarvoja filmo pradžioje ir pabaigoje.

Gretą pastebi svarbiausių pasaulio organizacijų atstovai ir kviečia ją į įvairius renginius. Pirmą jos kelionė – į Katovicuose, Lenkijoje, vykstančią Jungtinių Tautų klimato kaitos konferenciją. Ten ji vyksta su tėvu. Ir vėliau į visus renginius Gretą lydi tėvas. Nepaprastai jautriai perteiktas dukros ir tėvo ryšys. Tėvas niekada dukrai nenurodinėja, nespaudžia, tik siūlo pavalgyti, pailsėti. Režisieriaus ir operatoriaus darbas tikrai virpinantis jautriausias sielos stygas. Vaizdus lydi subtili Rebekos Karijord ir Jono Ekstrando sukurta klasikinė muzika. Tik vieną sceną palydi *Pink Floyd* daina.

Pagrindinis Gretos klausimas suaugusiesiems buvo toks: „Jei jums nerūpi mano ateitis Žemėje,



kodėl turėčiau ko nors siekti mokykloje? Kodėl jūs labiau rūpinatės ekonomika, savo nauda, o ne žmonijos ateitimi?“ Tikrai stebina penkiolikmetės savitvarda ir išmintis. Prieš plaukdama iš Londono į Niujorką, ji sako: „Aš nebijau mirties, aš bijau to, kas būtų, jeigu to nedaryčiau.“ Ji pasirenka plaukti per Atlantą jachta, užuot skridusi lėktuvu, nes lėktuvai labai teršia orą, o ji nori, kad jos žodžiai ir veiksmai sutaptų. Kitaip nei pasaulio lyderių, kurie kalba viena, o daro ką kita. Londone ji net klausia, ar mikrofonai įjungti, ar jos anglų kalba suprantama... Nes pasaulio lyderiai, matydami Gretos populiarumą ir įtaką jaunimui visame pasaulyje, užsipuola ją, kad ji tik siekia populiarumo ir garbės. Gretai tai labai skaudu. Operatorius Nathanas Grossmanas labai jautriai parodo tas mergaitės nusivylimo, skausmo, net nevilties scenas. Greta desperatiškai kalba Niujorko klimato kaitos konferencijoje, kad pasaulio lyderiai negirdi jaunimo balso, kad rūpinasi tik nauda. Ji labai stebisi, kai vienoje konferencijoje neranda vegetariško maisto, – pasaulio lyderiai kemša mėšainius... Lygiai taip pat man buvo keista, kai Europos Parlamente, plenarinėje sesijoje dėl galimybių išplėsti žiedinės ekonomikos principus, kad būtų sumažinta tarša, ypač

atsižvelgiant į plastiko keliamą grėsmę, visiems dalyviams buvo siūlomas vanduo iš plastikinių buteliukų, o pranešėjai gėrė iš vienkartinių stiklinių. Kalbos aprėpė anglies dvideginio mažinimo galimybes, kai tarp parlamentarų dominuoja automobiliai su galingais varikliais ir dideliu išmetamųjų dujų kiekiu, o elektromobilius tik gerai pašniukštinėjus ir ilgai prastovėjus prie aikštelės įvažiavimo pavyko suskaičiuoti tik keletą. Jau net nekalbant apie didelę politinę ego kovą, ir parlamentarų vietos nepasidalinimo tarp Prancūzijos ir Belgijos, kai visi dokumentai yra pervežami tūkstančius kilometrų, šimtų politikų nesuskaičiuojamas keliones pirmyn atgal dėl posėdžių, kuriuose jie net nedalyvauja, kol nebūna balsavimų, nes tik tada juos galima „suskaičiuoti“. Visa tai tik dar stipriau paliudija skambias politikų kalbas be atitinkančių jas veiksmų, kai jaunimui sprendimai tokiems neracionaliems veiksams yra tokie aiškūs ir paprasti.

Ir vis dėlto Gretos Thunberg sukelta protestų banga nenuslopo. Ji ir toliau penktadieniais rengia protestus *Fridays for Future*. Jau 7 milijonai žmonių išėjo į streikus.

Tikėkimės – pasaulis bunda. O filmas padės pabusti dar daugiau žmonių, ypač jaunų.

Lietuvoje startavo kūrėjus ir kultūros veikėjus jungianti platforma arttice.com

Šių metų pradžioje kūrybinės erdvės *Ideas Block* įkūrėjai Liucija Dervinytė bei Roberto Becerra sukūrė ir paleido platformą ARTTICE. Tai skaitmeninė erdvė, kurioje registruojasi ir savo puslapius kuria įvairių sričių menininkai, kūrėjai, muzikantai, kūrybinių industrijų projektų vadovai, kultūros ir meno lauko tyrėjai, taip pat meno organizacijos ir institucijos bei galerijos ar renginių erdvės. Ši platforma veikia kaip profesinė kultūros ir meno žmonių teritorija, skirta skirtingų meno sričių kūrėjų bendradarbiavimui, suteikia galimybes rasti partnerius, dalintis inspiracijomis bei atveria platesnes galimybes meno žmonėms būti matomiems. Turbūt artimiausias jau egzistuojantis skaitmeninis analogas būtų *LinkedIn* platforma, kurioje taip pat dalinamasi profesinėmis žiniomis, bei akcentuojama ne pramoginė, o darbinė socializavimosi pusė.

Platformos iniciatoriai pasakoja, kaip veikia ši erdvė:

Kiekvienas ARTTICE platformos naudotojas susikuria savo ar savo kolektyvo, įmonės, grupės ir pan. puslapį, kurioje apibūdina savo kūrybinę veiklą, įdeda darbų pavyzdžius bei jau turimus kūrybos puslapius, nurodo kontaktinius duomenis. Taip pat pamini kokiuose bendruose projektuose būtų nusiteikęs dalyvauti. Kolaboracijų ieškantis menininkas paieškos lauke gali suvesti norimą rasti meno sritį ir platforma pateiks visus tokia veikla užsiimančius užsiregistravusius kūrėjus ar jų grupes. Be to, platforma yra puiki erdvė kultūros institucijoms skelbti savo organizuojamus konkursus ar projektus, viešinti programas ar skiriamas stipendijas.

Viena iš platformos skilčių – renginiai, kurioje galima registruoti savo organizuojamus mokymus,

parodas, koncertus bei pačiam rasti ir jungtis prie tokio pobūdžio renginių. Karantino metu kontaktinių renginių organizavimas apribotas, todėl skelbiame apie nuotolinius audinių dažymo natūraliomis medžiagomis bei keramikos kursus, kūrybiškumo paskaitas ir kita. Pasikeitus viešajai situacijai ši skiltis turėtų pildytis kultūros ir meno įvykiais ir tapti meno renginius vienoje vietoje jungiančiu puslapiu. Tad visuomenė galės naudotis platforma ne tik menininkų profilių apžvalgai, bet ir renginių pasirinkimui.

Pati platforma atvira bendradarbiavimui. Kviečiame naudotojus komentuoti ir siūlyti platformos tobulinimus. Taip siekiame įtraukti pačius platformos dalyvius į platformos vystymą, kiekvienas jau užsiregistravęs dalyvis turi galimybę išsiųsti pakvietimus savo kolegoms kūrėjams, jungtis į nemokamą kultūros ir meno bendradarbiavimo tinklą.

Šiuo metu platformos erdvėje formuojasi įvairialypė bendruomenė. 70% narių sudaro individualūs kūrėjai, 10% meno ir kultūros sričių specialistai, 15% organizacijos. Mūsų nariai – Meksikos galerija ir menininkas iš Argentinos, ir lietuvė gyvenanti Australijoje.

Mes turime ambicingą viziją – norime tapti tarptautiniu kultūros tinklu, skirtu įgalinti ir skatinti meno žmones, garsinti jų kūrybą. „Aš tikiu, jog ši platforma išaugs ir taps naudinga įrankiu kūrėjams jungtis, o kultūrai vystytis“, – sako platformos iniciatorius R. Becerra.

Visi kūrėjai bei kultūros sektoriaus darbuotojai, norintys prisijungti prie besikuriančios skaitmeninės bendruomenės, kviečiami registruotis: arttice.com

Projektą remia Lietuvos kultūros taryba.



MIELI PAŠVAISTĖS SKAITYTOJAI!

Kviečiame įsilieti į mūsų bendruomenę: siųskite mums savo rašinius, piešinius, nuotraukas. Siūlykite temas, klauskite ir komentuokite straipsnius. Kurkime *Pasvaistę* kartu! Parašykite, kokioje įdomioje šiuolaikinio meno galerijoje lankėtės jūs.

Bičiuliai, jeigu *Lietuvos pašte* užsiprenumeruosite *Pasvaistę* 2021 metams, paremsite mūsų jaunuosius rašytojus ir dailininkus.

Dėkojame visiems užsiprenumeravusiems ir kitaip mus parėmusiems.



Karina Tylingo. *Debeys*

2021 m. projekto *Juvenes dum sumus*
skiltis *Esė, Dailė, Impresijos* remia

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS



2021 m. parama – 2000 eurų.

Tinklapis – www.pasvaiste.lt

Facebook puslapis – www.facebook.com/pasvaiste

Žurnalas leidžiamas nuo 2009 metų

Vyriausioji redaktorė – Audronė Daugnorienė
Meninis redaktorius – Rokas Gelažius
Redakcijos adresas – p. d. 2867, LT-01008 Vilnius
Tel. 8 600 85107, el. paštas: pasvaiste09@gmail.com
Leidėjas – *Naujosios Romuvos* fondas
ISSN 2029-1817
Tiražas – 600 egzempliorių
Spausdino UAB *Petro ofsetas*, Naujoji Riovonių 25C, Vilnius

Pirmame viršelio puslapyje – Gintarė Stašaitytė.
Namai, 2021.
Ketvirtame viršelio puslapyje – Karina Tylingo.
Vilnius.



19 SAULETEKIS

EUROF